

Knobbelzwanentelling in mei 1996 in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer

Frank Alink & Fred Cottaar

Inleiding

In de winter van 1995-'96 werd de Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland door de Stichting Knobbelzwanenplatform benaderd voor een telling van Knobbelzwanen. Deze knobbelzwanentelling, die landelijk zou worden uitgevoerd, zou een betere indruk moeten geven van de landelijke populatie en haar verspreiding. Door de telling zou ook een beter inzicht verkregen kunnen worden in de lokale knelpunten voor knobbelzwanenbescherming. Knobbelzwanen kunnen nog steeds worden bejaagd (met vergunning) in verband met schade die door boeren geclaimd wordt. Ook in onze regio kunnen dit soort praktijken nog steeds opduiken. Het Knobbelzwanenplatform ijvert voor zwaanvriendelijke verjaagmethoden, daar waar schade en of overlast wordt ondervonden. Tijdens overleg binnen de Veldwerkcommissie over deze telling werd het idee geopperd om ook Nijlganzen binnen ons werkgebied gelijktijdig te laten tellen. Van deze nijlganzenstelling wordt apart verslag gedaan (Cottaar et al, in prep.).

Werkwijze

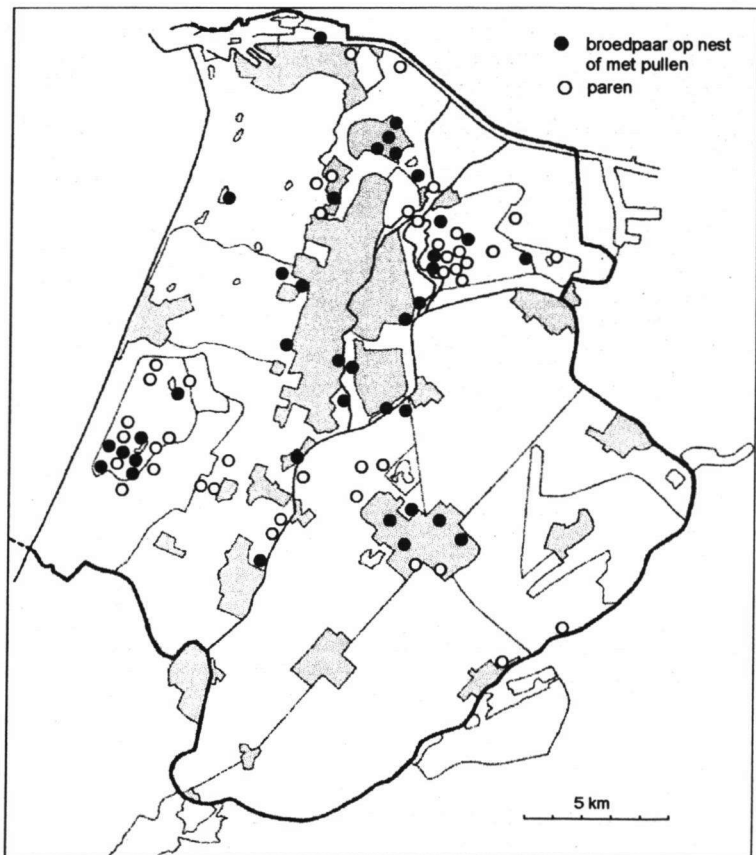
Aan de tellers werden, via de Vogelwerkgroepcoördinator, een handleiding en gebiedskaartjes verstrekt waar op moest worden ingetekend waar zich Knobbelzwanen ophielden. Met behulp van codes kon worden aangegeven of het ging om broedparen met nesten (symbool "X" in cirkel), broedparen met kuikens (aantal pulli = getal in cirkel), kuikens zonder ouder(s) (getal zonder cirkel), gepaarde niet-broedende zwanen (= lege cirkel) en groepen niet-broedende zwanen (= getal in vierkant blok). Als teldatum werd de voorkeur voor 27 mei opgegeven.

Resultaten

Het totaal aantal territoriale broedparen dat werd geteld was 80, waarvan 45 paar werden gezien met geen enkel teken van nageslacht en 35 paar met een nest of kuikens. Van deze 35 werden 19 paren met een bezet nest gevonden en 16 paar met kuikens (77 kuikens, gemiddeld 4.9 per paar). Tevens werden

enkele groepen, voornamelijk onvolwassen exx., waargenomen, variërend in groepsgrootte van 11-77 exx. Totaal gaf dat een aantal van 438 Knobbelzwanen voor Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer.

De resultaten van deze telling geven een goed totaalbeeld hoe de situatie binnen ons werkgebied is. Figuur 1 geeft een overzicht van alle waargenomen territoriale paren met of zonder broedindicatie.

Figuur 1. Verspreiding van paren Knobbelzwanen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer in 1996 met (●) of zonder (○) broedindicatie.

De meeste broedparen werden gevonden in de Amsterdamse Waterleidingduinen, Hoofddorp en omgeving, de binnenduinrand en de polders rond Spaarndam.

Opvallend dit jaar was dat veel paren laat begonnen met broeden. In de afgelopen jaren werden al eind maart de eerste bezette nesten gevonden. Dit jaar was dat enkele weken later. Mogelijk verkeerden door de winter niet alle territoriale paren vlak voor de broedtijd in een optimale conditie en hebben daardoor een jaar overgeslagen.

In ieder geval was de sterfte onder Knobbelzwanen in de polders rond Spaarndam de afgelopen winter opvallend hoog, zodat aangenomen kan worden dat ze het niet gemakkelijk hebben gehad. De slachtoffers zullen voornamelijk jonge vogels in een slechte conditie geweest zijn, omdat die het in een strenge winter heel moeilijk hebben (Birkhead & Perrins, 1986; Ruitenbeek & Andersen-Harild, 1979).

De groepen werden waargenomen rond het sluiscomplex van IJmuiden (77 exx.), Hekslootpolder (63 exx.), op het IJ bij Spaarndam (13 exx.), op het Noordzeekanaal ter hoogte van de Wijkertunnel (12 exx.) en in de Oosteinderpolder (11 exx.).

De grote groep bij het sluiscomplex van IJmuiden en ter hoogte van de Wijkertunnel op het Noordzeekanaal valt in de orde van grootte die te verwachten zou zijn naar aanleiding van aldaar concentrerende ruiers (Cottaar, 1990). In deze tijd worden ook nog groepen gevonden die zich in de loop van de tijd naar gemeenschappelijke ruiplaatsen verplaatsen. Dit zijn meest onvolwassen vogels die nog niet aan het broedproces deelnemen (Ruitenbeek & Andersen-Harild, 1979 en eigen waarnemingen). Territoriale paren blijven voornamelijk in hun territorium ruien.

Discussie/samenvatting

Een door het Knobbelzwanenplatform en regionaal door de Vogelwerkgroep georganiseerde knobbelzwanentelling in mei 1996 heeft een goed overzicht gegeven over de populatieomvang in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Vrijwel het hele werkgebied van de Vogelwerkgroep werd geteld. Buiten de 80 territoria die werden gevonden werden ook nog 201 in groepen verblijvende Knobbelzwanen geteld. Opvallend was het grote aantal niet broedende paren, wat mogelijk veroorzaakt is door de afgelopen winter.

Dankwoord

Een goed overzicht van de knobbelzwaanpopulatie in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer werd verkregen door de volgende personen: Frank Alink, Gert Baeyens, Hans Peter Breeuwsmā, Niko Buiten, Fred Cottaar, Chris van Deursen, Hans Groot, Evert van Huijssteeden, Mathijs Kuijpers, Coen Looij, Pim de Nobel, René Olivier, Henk Opdam, Hans Schouten, Yvonne Schutter, Nico Slotboom, Anja Stoker, Johan Stuart, Pieter Thomas, Hans Vader en Piet van Vliet.

Literatuur

- Birkhead, M. & C. Perrins, 1986. The Mute Swan. London.
- Cottaar F., 1990. Ruiende Knobbelzwanen in IJmuiden. *Fitis* 26 (2):62-70.
- Cottaar F., P. de Nobel & F. Alink (in prep.). Nijlganstelling in mei 1996 in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer.
- Ruitenbeek, W. & P. Andersen-Harild, 1979. De Knobbelzwaan. Amsterdam.

Frank Alink, Atjehstraat 95, 2022 BN Haarlem
 Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem

Een mooi paar met een voor 1996 gemiddeld aantal jongen in een slootje bij Spaarnwoude. Foto: Piet Munsterman.